

УДК 354.53:354.61(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-74-82>

Карпа Марта,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Karpa Marta,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Management at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8141-4894>

✉ marta.karpa@ukr.net

Паснок Андрій,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Payenok Andriy,

Postgraduate Student of Department of Public administration and management at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0007-1560-8034>

✉ a.stoma.lviv@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

FEATURES OF REFORMING MEDICAL AND SOCIAL CARE OF WAR VETERANS IN THE CONTEXT OF IMPROVEMENT OF STATE VETERANS POLICY OF UKRAINE

Анотація. Система соціального захисту, охорони здоров'я, психологічної реабілітації та соціалізації ветеранів війни наразі потребує вдосконалення. Пільги та гарантії ветеранам війни надаються більш ніж 18 центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, що призводить до питань підзвітності, ефективної організації, дублювання повноважень тощо. Пільги та гарантії військовослужбовців регулюються 156 законодавчими актами, деякі з яких не мають процедури імплементації та не підлягають виконанню. Це спричиняє обмеження прав та соціального забезпечення ветеранів війни, а дублювання нормативно-правових актів радше вносить плутанину, ніж сприяє досягненню цілей. Реформа підтримки ветеранів війни передбачає використання комплексної стратегії підвищення соціальної захищеності ветеранів війни та впровадження нових методів і практик для вирішення їх ключових проблем.

Актуальним на сьогодні є дослідження теоретичних і практичних особливостей реформування медико-соціального забезпечення ветеранів війни в контексті вдосконалення саме державної ветеранської політики підтримки ветеранів, яка спрямована на захист прав ветеранів війни, покращення їх соціального забезпечення, охорони здоров'я, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, вшанування їх пам'яті та сприяння їх суспільному іміджу. Вагомим принципом реформування медико-соціального забезпечення ветеранів війни стане людиноцентричний підхід. Державна політика медико-соціального забезпечення учасників бойових дій формується та реалізується на принципах соціальної справедливості під час встановлення обсягу пільг та гарантій, комплексності під час формування та реалізації заходів адаптації ветеранів війни до мирного життя, належного

фінансового забезпечення передбачених законом пільг та гарантій зазначеній категорії громадян, відкритості та рівного доступу до інформації про державні пільги та гарантії, механізми їх реалізації, доступу до реалізації права на отримання всіх пільг та гарантій, прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади, їх посадових осіб у сфері медико-соціального забезпечення учасників бойових дій. Тому актуальним залишається дослідження теоретичних і практичних особливостей реформування медико-соціального забезпечення ветеранів війни в контексті вдосконалення державної ветеранської політики.

Ключові слова: державне управління, медико-соціальне забезпечення, учасник бойових дій, ветеран війни.

Abstract. *The system of social protection, healthcare, psychological rehabilitation, and socialization of war veterans needs to be improved. Benefits and guarantees for war veterans are provided by more than 18 central, local executive authorities and local governments, which leads to a lack of accountability. Benefits and guarantees for military personnel are regulated by 156 legislative acts, some of which do not have an implementation procedure and are not enforceable. This entails restricting the rights and social security of war veterans, and duplication of legal acts is more likely to confuse than to help achieve goals. Reform of support for war veterans involves the use of a comprehensive strategy to increase the social security of war veterans and the introduction of new methods and practices to solve their key problems. Relevant today is the study of the theoretical and practical features of reforming the medical and social security of war veterans in the context of improving the state veteran policy of supporting veterans, aimed at protecting the rights of war veterans, improving their social security, healthcare, psychological rehabilitation, social and professional adaptation, honoring their memory and promoting their public image. A person-centric approach will be a significant principle in reforming the medical and social care of war veterans. The state policy of medical and social support for combatants is formed and implemented on the principles of social justice when establishing the scope of benefits and guarantees, comprehensiveness in the formation and implementation of measures for the adaptation of war veterans to peaceful life, adequate financial support for the benefits and guarantees provided for by law for this category of citizens, openness and equal access to information about government benefits and guarantees, mechanisms for their implementation, access to the exercise of the right to receive all benefits and guarantees, transparency and accountability of the activities of government bodies, their officials in the field of medical and social support for combatants. Therefore, the study of the theoretical and practical features of reforming the medical and social security of war veterans in the context of improving state veterans' policy remains relevant.*

Keywords: *public administration, medical and social security, a participant in hostilities, a war veteran.*

Постановка проблеми. Державна політика медико-соціального забезпечення учасників ветеранів війни – це цілеспрямована, системна діяльність органів державної влади щодо забезпечення медико-соціального забезпечення шляхом надання їм пільг і гарантій соціального захисту відповідно до законодавства. Та на сьогодні існують неврегульовані питання у зазначеній сфері як у нормативному напрямку, так і щодо питання реалізації на національному, регіональному чи локальних рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні проблеми соціального забезпечення та механізмів його реалізації досліджують у своїх роботах Л. Баранник, Н. Болотіна, В. Вакуленко, О. Лаврухіна, В. Скуратівський та ін. Дослідженню нормативно-правових засад соціального забезпечення, у тому числі медичного, учасників бойових дій присвятили роботи такі вчені, як І. Дацюк, О. Кондратенко, М. Кравченко, А. Кириченко, Д. Чижов та ін.

Мета статті – дослідження теоретичних і практичних особливостей реформування медико-соціального забезпечення ветеранів війни в контексті вдосконалення державної ветеранської політики.

Виклад основного матеріалу. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. № 137-р нова ветеранська політика визначена серед основних напрямків Плану пріоритетних дій Уряду на 2024 р. [1]. У держбюджеті на 2024 р. Уряд передбачив істотне переосмислення підходів до ветеранської політики та збільшив фінансування цього напрямку на 7,5 млрд грн (що удвічі більше, ніж у 2023 р.) – до понад 14 млрд гривень (рис. 1).

Рис. 1. Бюджетна підтримка ветеранів у 2024 р.

Джерело: складено на підставі [2].

Це дозволить якісно і комплексно надавати всеохоплюючу підтримку громадянам, які захищали незалежність нашої держави. А саме суттєве збільшення бюджетних асигнувань для реалізації ветеранської політики, що включає комплексні підходи до реабілітації, медичного обслуговування, житлового забезпечення та інших форм підтримки ветеранів та їхніх сімей, сприятиме швидшому й ефективнішому вирішенню їх проблем і потреб.

Зокрема, за рахунок цих коштів запроваджено інститут помічника ветерана. Це проєкт для ветеранів та членів їх родин, які готові допомогти іншими ветеранам легко та гідно пройти шлях переходу від військової служби до цивільного життя, отримати послуги та пільги, які заслужено гарантовані їм державою. Субвенція на надання таких послуг 15-ма тисячами помічників визначена у сумі майже 4 млрд гривень.

Для надання реабілітаційних і психологічних послуг ветеранам та членам їх сімей у бюджеті передбачено 2,6 млрд гривень [2]. Одним із ключових завдань Кабінету міністрів цього року стане формування цілісної та комплексної нової ветеранської політики. Кабмін розпочинає затвердження низки стратегій, нормативних документів та запуску програм, в основі яких лежить новий підхід у сфері ветеранської політики.

Серед урядових завдань адаптація військовослужбовців до громадянського життя. Стратегію вже напрацьовано. Перехід від військової служби до цивільного

життя має бути максимально комфортним для захисників. А очікуваним результатом вже у 2024 р. має стати створення умов для посилення спроможності інтегруватися до цивільного життя військовослужбовців, які звільняються або звільнених з військової служби, зокрема з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України.

Наступне завдання – медичні послуги та психологічна підтримка. Починається реформа медико-соціальних експертних комісій та військово-лікарських комісій. Кабмін робить проходження цих комісій максимально комфортним для військовослужбовців. А для цього будуть скорочені всі терміни щодо розслідування обставин поранення, а кількість штатних та гарнізонних ВЛК буде суттєво збільшена. Крім того, пройде максимальна цифровізація всіх погоджень. Пілотні проєкти вже запущено. Оновлені підходи цього року мають запрацювати у всій Україні. Інше актуальне завдання на сьогодні – це реформа підтримки ветеранів, яка спрямована на захист прав ветеранів війни, покращення їх соціального забезпечення, охорони здоров'я, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, вшанування їх пам'яті та сприяння їх суспільному іміджу. Вперше в новітній історії України тисячам людей, які ніколи не стикалися з війною і навіть уявити собі не могли, що це таке, довелося взяти до рук зброю і відстояти незалежність і територіальну цілісність своєї країни.

На сьогодні в Україні статус ветерана мають близько 1,2 мільйона осіб, у тому числі майже 400 тисяч ветеранів АТО/ООС. Україна отримала нових борців за свій суверенітет на 23-му році незалежності. Це Герої Небесної Сотні та люди, які постраждали під час Революції Гідності, які віддали своє життя та здоров'я, захищаючи європейський шлях розвитку країни. Вони відстояли право України на краще майбутнє ще 6 років тому, і настав час державі захистити їхні права. Питаннями ветеранів війни наразі опікується новостворене Міністерство у справах ветеранів України. Це був великий виклик для країни, на території якої не було війни. Сьогодні українське суспільство ще вчиться поважати та шанувати захисників країни, а держава буде систему захисту та соціалізації ветеранів.

У програмі Кабінету Міністрів України, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471 [3], визначено ключові пріоритети Мінветеранів, серед яких:

- реабілітація та повернення ветеранів до нормального життя;
- пам'ять і повага;
- ресоціалізація.

Ці пріоритети дозволять забезпечити:

- надання санаторно-курортного лікування, психологічної реабілітації, відновлення фізичного та психічного здоров'я понад 70 тисячам ветеранів війни;
- виплата компенсацій за житло понад 4,5 тисячам ветеранів війни;
- надання послуг із соціальної та професійної адаптації, створення можливостей для особистісного розвитку, працевлаштування та започаткування бізнесу для понад 20 тисяч ветеранів війни;
- розроблення комплексної програми героїзації ветеранів війни в суспільстві та формування їх позитивного суспільного іміджу;
- залучення ветеранів війни до шкільної та позашкільної патріотичної підготовки молоді, зокрема, через програму підвищення кваліфікації вчителів відповідних шкільних дисциплін;

- створення та відкриття Національного військового меморіального кладовища – Меморіалу славної пам'яті захисників України з використанням єдиної церемонії поховання ветеранів війни;
- створення та запуск Єдиного державного реєстру ветеранів війни та сервісу «Е-ветеран».

Реформа потребує сильної вертикальної системи управління соціальним забезпеченням ветеранів, щоб з часом змінити ставлення до них суспільства та унеможливити порушення прав ветеранів без вагомих причин. Для впровадження цієї системи вертикального управління необхідно зробити наступні кроки:

- визначення засад державної політики у сфері соціального забезпечення ветеранів війни;
- удосконалення стратегічного планування у сфері соціального забезпечення ветеранів війни;
- належна координація роботи державних органів та органів місцевого самоврядування, пов'язаної з організацією та наданням пільг і послуг ветеранам війни.

Тому злагоджена робота органів державної влади, особливо на рівні ЦОБВ, дозволить комплексно координувати свої дії та масштабувати реформування державної ветеранської політики, у тому числі щодо медичного та соціального забезпечення по вертикалі, залучаючи також громади, громадський сектор. У табл. 1 наведено перелік суб'єктів публічної влади, які здійснюють реформу підтримки ветеранів в Україні.

Таблиця 1

Перелік суб'єктів публічної влади, які здійснюють реформу підтримки ветеранів в Україні

Суб'єкти, які беруть участь у впровадженні реформи:
▪ Міністерство у справах ветеранів України; ▪ Міністерство соціальної політики України; ▪ Міністерство охорони здоров'я України; ▪ Міністерство оборони України; ▪ Міністерство внутрішніх справ України; ▪ Міністерство фінансів України; ▪ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; ▪ Міністерство юстиції України; ▪ Міністерство освіти і науки України; ▪ Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб; ▪ Міністерство культури та інформаційної політики; ▪ Міністерство молоді та спорту України; ▪ Міністерство розвитку громад та територій України; ▪ Національна служба здоров'я України; ▪ Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; ▪ Державне агентство України з питань кіно; ▪ Державна служба зайнятості України.

Джерело: складено на підставі [4].

Прийняття ветеранів на державну службу після того, як вони повернуться до мирного життя, відіграє важливу роль у їхній реабілітації, тому робота націлена на те, щоб:

- налагодити співпрацю з Державною службою зайнятості України щодо покращення працевлаштування ветеранів війни у різних галузях;
- побудувати національну систему реабілітації ветеранів;
- переглянути та впорядкувати присвоєння статусу та пільг ветеранам шляхом автоматизації окремих процесів;
- розробити програму реінтеграції ветеранів після звільнення з місць позбавлення волі. Для розробки цієї програми створена фокус-група, до складу якої увійшли представники Мінветеранів та Мінсоцполітики;
- шукати нові можливості та заохочувати створення робочих місць для ветеранів війни (підписати угоду зі спільним представницьким органом українських асоціацій роботодавців).

31 жовтня 2023 р. народні депутати України – члени Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів взяли участь в презентації Концепції політики щодо ветеранів та їхніх сімей, напрацьованої громадськими організаціями та ветеранськими просторами Принцип, Veteran Hub, Юридична сотня, Простір Можливостей та Жіночий Ветеранський Рух. Представники громадянського суспільства заявили про нагальну необхідність оновити державну політику щодо ветеранів, ветеранок та їхніх близьких відповідно до їх актуальних потреб та виразили готовність долучитися до її втілення своєю експертизою. Громадські організації знаходяться в безпосередній близькості до ветерана, вони найкраще розуміють їх потреби та мають право виступити експертами та ініціаторами змін.

Головні тези із презентованої Концепції нової ветеранської політики:

- боєздатні Сили оборони та престижність служби є пріоритетом для держави, влада якої мислить про майбутнє стратегічно і глобально – в термінах гарантованої безпеки та економічного зростання. Ветерани є складовою обороноздатності: вони становлять основу оперативних резервів різних черг. Водночас ефективна політика щодо ветеранів та їхніх сімей прямо впливає на підвищення престижності військової професії;
- державний статус «ветеран війни» потребує оновлення: його необхідно закріпити за тими військовими, які виконали свій обов'язок та здобули бойовий досвід (незалежно від тривалості служби). Пропоноване визначення статусу: «Ветеран/ка – це особа, який/яка брав/брала безпосередню участь у бойових діях із захисту Батьківщини, а також на території інших держав, якщо це є частиною міжнародних зобов'язань України»;
- внесок та потреби сімей ветеранів повинні стати невіддільною складовою політики щодо ветеранів та їхніх сімей;
- підтримка держави має ґрунтуватися на індивідуальному досвіді ветеранів. Це означає, що замість уніфікованих для усіх пільг держава має надавати релевантні можливості відповідно до реальних потреб кожного ветерана;
- координація за втіленням ветеранської політики має покладатися на Віце-Прем'єр-Міністра та Міністерство у справах ветеранів. Пряме завдання цього органу – стежити, щоб інтереси його бенефіціарів були

відображені у політиках інших відомств та забезпечувалися в усіх сферах.

У Комітеті неодноразово зазначалося про необхідність змінити філософію ветеранської політики в Україні. Наголошувалося, що процес переходу від військового до цивільного життя є системним та складним і потребує злагодженої роботи Кабінету Міністрів України, зокрема, Мінсоцполітики, Мінекономіки, Мінфіну, Мінвету, Мінгромад, Мінмолоді та спорту, Міноборони, МОЗ, Міносвіти, Мінкульту.

Громадські організації Принцип, Veteran Hub, Юридична сотня, Простір Можливостей та Жіночий Ветеранський Рух пропрацювали Концепцію державної ветеранської політики, яку презентували на засіданні Комітету 2 листопада 2023 р. для прийняття народними депутатами України відповідних рішень [5].

Варто зазначити, що 19 вересня 2023 р. Європейський економічний і соціальний комітет (ЄЕСК) прийняв рішення залучити представників громадянського суспільства країн-кандидатів на членство в Європейський Союз до своєї роботи, що було позитивно сприйнято Європейською Комісією, Європейською Радою та Європейським Парламентом. Від України обрано 15 представників сектору профспілок, сектору роботодавців та громадянського сектору.

На сьогодні людиноцентричний підхід стане основним принципом нової державної ветеранської політики, над впровадженням якої працює Міністерство у справах ветеранів України. Після військової перемоги України кількість осіб, якими опікується Мінветеранів – учасників бойових дій, членів їхніх сімей, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів родин полеглих Захисників і Захисниць – збільшиться в рази. Наразі Міністерство у співпраці з іншими відомствами створює умови, щоб українські Воїни після повернення з війни та військовослужбовці після завершення служби мали дієві інструменти для успішної інтеграції в суспільство, економіку, родину. Мінветеранів має намір створити загальнодержавну систему ветеранського менторства. Планується, що у кожній громаді буде спеціально навчений фахівець, який опікуватиметься певною кількістю ветеранів задля їхньої якісної інтеграції до мирного життя. Крім того, фахівці Мінветеранів плідно працюють над цифровізацією ветеранських послуг. Зокрема, активно діє інформаційний ресурс «е-Ветеран» – сучасний цифровий інструмент інформування та надання кваліфікованих послуг українським ветеранам і ветеранкам, членам їхніх сімей і родин загиблих Воїнів [6].

Україна після перемоги стане країною, в якій особливої уваги та турботи потребуватимуть *орієнтовно 4 мільйона наших співгромадян*, які здобули досвід бойових дій, а також є членами сімей ветеранів та сімей загиблих воїнів. Пілотний проєкт стартував 1 липня 2023 р. у Львівській, Вінницькій, Дніпропетровській і Миколаївській областях. 10 жовтня 2023 р. до цих регіонів доєдналися Закарпатська, Київська, Сумська, Полтавська, Харківська області та місто Київ.

За результатами пілотного проєкту, узагальненого Мінветеранів [6], у 2024 р. заплановано масштабування інституту помічника ветерана на усю територію України. Помічник ветерана – фахівець в громаді, який здійснює індивідуальний супровід ветеранів та сприяє ветеранам у реалізації їх можливостей, прав, гарантій, пільг. Його головним завданням є всебічна допомога і сприяння Захисникам та Захисницям у повноцінній адаптації до мирного життя.

Висновки. Медико-соціального забезпечення учасників бойових дій в Україні націлене на:

- створення належних умов для підтримання здоров'я та активного довголіття;
- організації соціального та інших видів обслуговування, зміцнення матеріально-технічної бази створених для цієї мети закладів і служб та підготовки відповідних спеціалістів;
- виконання цільових програм соціального і правового захисту учасників бойових дій;
- надання пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі трудової діяльності відповідно до професійної підготовки і з урахуванням стану здоров'я.

Медичне забезпечення ветеранів під час дії особливого періоду, надзвичайного стану, інших кризових ситуацій має проводитися в обсягах, що максимально відповідають основним вимогам мирного часу. Потрібно розуміти, що наприклад учасники бойових дій є діючі та ті, котрі не беруть безпосередньої участі у бойових діях. За таких умов змінюється лише організація медичного забезпечення відповідно до статусу учасника бойових дій, характеру збройного конфлікту та конкретних умов оперативної і бойової обстановки. Можливості системи медичного забезпечення мають бути адекватними чисельності військ, їх завданням, напруженості бойових дій, сучасним видам озброєння, очікуваним величині та структурі санітарних втрат. Загальні принципи, вимоги і стандарти медичної допомоги єдині для мирного та воєнного часу.

Одним із ключових завдань Кабінету Міністрів цього року є формування цілісної та комплексної ветеранської політики. Уряд визначив основні завдання реформи підтримки ветеранів. Виявлено, що система соціального захисту, охорони здоров'я, психологічної реабілітації та соціалізації ветеранів війни наразі потребує вдосконалення. У статті узагальнено, що реформа підтримки ветеранів війни передбачає використання комплексної стратегії підвищення соціальної захищеності ветеранів війни, розробки та впровадження політики медико-соціального забезпечення ветеранів війни та впровадження нових методів і практик для вирішення їх ключових проблем. Реформа потребує сильної вертикальної системи управління соціальним забезпеченням ветеранів, щоб з часом змінити ставлення до них суспільства та унеможливити порушення прав ветеранів без вагомих причин.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік: *Розпорядження Кабінету Міністрів України; План* від 16.02.2024 р. № 137-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-%D1%80#n14> (дата звернення: 28.12.2023).
2. Бюджетна підтримка ветеранів зростає більше ніж удвічі у 2024 році. Офіційний вебпортал Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/biudzhetna_pidtrimka_veteraniv_zroste_na_53_u_2024_rotsi-4217 (дата звернення: 28.12.2023).
3. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.12.2023).
4. Реформа підтримки ветеранів. Офіційний вебпортал Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/bezpeka-ta-oborona/veteran-support-reform> (дата звернення: 28.12.2023).

5. Концепція державної ветеранської політики. ГО: *Принцип, Veteran Hub, Юридична сотня, Простір Можливостей, Жіночий Ветеранський Рух*. URL: <https://bit.ly/45Qa7MJ> (дата звернення: 28.12.2023).
6. Інформаційний ресурс «e-Ветеран». Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://eveteran.gov.ua/> (дата звернення: 28.12.2023).

References:

1. Pro zatverdzhennia planu priorityetnykh dii Uriadu na 2024 rik: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy; Plan vid 16.02.2024 № 137-г. [On the approval of the Government's priority action plan for 2024: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Plan № 137 from February 16, 2024]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-%D1%80#n14> [in Ukrainian].
2. Biudzhetna pidtrymka veteraniv zroste bilshе nizh udvichi u 2024 rotsi. Ofitsiyni veb-portal Ministerstva finansiv Ukrainy [Budget support for veterans will more than double in 2024. Official web portal of the Ministry of Finance of Ukraine]. *www.mof.gov.ua*. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/news/biudzhetna_pidtrimka_veteraniv_zroste_na_53_u_2024_rotsi-4217 [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 chervnia 2020 roku № 471 [On approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 471 of June 12, 2020]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Reforma pidtrymky veteraniv. Ofitsiyni veb-portal Kabinetu Ministriv Ukrainy [Reform of support for veterans. Official web portal of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/bezpeka-ta-oborona/veteran-support-reform> [in Ukrainian].
5. Kontsepsiia derzhavnoi veteranskoï polityky. HO: Pryntsyp, Veteran Hub, Yurydychna sotnia, Prostir Mozhlivostei, Zhinochyi Veteranskyi Rukh [The concept of state veteran policy. NGOs: Principle, Veteran Hub, Legal Hundred, Space of Opportunities, Women's Veteran Movement]. Retrieved from <https://bit.ly/45Qa7MJ> [in Ukrainian].
6. Informatsiyni resurs «e-Veteran». Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy [«E-Veteran» information resource. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine]. *eveteran.gov.ua*. Retrieved from <https://eveteran.gov.ua/> [in Ukrainian].

Подано до редакції 4.01.24 р.
Прийнято до друку 30.01.24 р.